

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Erken Müdahale Kavramına İlişkin Algıları

The Perception of Early Childhood Education Pre-service Teachers on the Concept of Early Intervention

Berrin Akman, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bakman@hacettepe.edu.tr
İpek Karlıdağ, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ipekcozbay@hacettepe.edu.tr
Zübeyde Zeynep Özen, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zeynepozen@hacettepe.edu.tr

Öz. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin metaforları belirlenmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algılarının sınıf düzeyi, cinsiyet, mezun oldukları lise türü, daha önce erken müdahale ile ilgili herhangi bir ders, eğitim ya da seminer alma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Çalışmada nitel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların demografik bilgileri de alınmıştır. Araştırma katılımcılarını 167 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma verileri incelendikten sonra 8 katılımcının verisi belli bir metafor geliştirilmediği için araştırmadan çıkarılmış ve araştırma 159 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar 4 kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Veri analizi sonucunda metaforlara ilişkin kategoriler; “kurtarıcı”, “önleyici”, “tıbbi müdahale” ve “fayda” şeklindedir. Erken müdahale kavramına ilişkin oluşturulan kavramsal kategoriler bir bütün olarak düşünüldüğünde en çok geliştirilen metaforlar; ilkyardım, ilaç, hayat kurtaran, hayat kurtarma, su cankurtaran ve can simididir.

Anahtar Sözcükler: Erken Müdahale, Okul Öncesi Eğitim, Metafor

Abstract. The purpose of this study is to determine the perception of early childhood education pre-service teachers' regarding the concept of early intervention through the use of metaphors. For this purpose, metaphors which were developed by early childhood education pre-service teachers were categorized under conceptual themes. Also this study was examined whether developed conceptual themes differ according to variables such as grade level, gender, graduates of high school types, taking education, course or seminar about early intervention. Qualitative method used for data collection. Participants of the study were consisting of 159 pre-service teachers. According to the results of the study, early intervention metaphors developed by early childhood education pre-service teachers were classified under four categories: “saver”, “preventer”, “medical intervention” and “benefit”. Considering all of metaphors; first aid, medicine, life-saver, rescue, water, lifeguard and life buoy were the most develop metaphors.

Keywords: Early Intervention, Early Childhood Education, Metaphor

SUMMARY

Purpose and Significance

The purpose of this research is to evaluate the perception of early childhood education pre-service teachers' regarding the concept of early intervention through the use of metaphors. Two main questions have been examined according to this purpose: 1. what are the metaphors that developed by early childhood education pre-service teachers? 2. are developed metaphors differ from each other in respect to grade level, gender, graduates of high school types, taking education, course or seminar about early intervention?

Methodology

In this study, qualitative method was used. Research population consists of 1st, 2nd, 3th and 4th grade students of Hacettepe University Education Faculty. Participants of the study were consisting of 159 pre-service teachers. Bearing qualitative properties, this research demands from the participants to complete the following sentence: "Early intervention is like, because it is" . Obtained data has been evaluated via content analysis method.

Results

Participants produced 159 valid personal metaphors about the concept of early intervention. These metaphors developed by early childhood education pre-service teachers were classified under four categories: "saver", "preventer", "medical intervention" and "benefit". 42 participants imagined early intervention as "saver", which encompassed the metaphors of mother, love, lifebuoy, water, breast milk, hero, superman, and umbrella. 32 participants visualized early intervention as "preventer", which encompassed the metaphors of life, reborn, traffic lamp, vaccine, oxygen, hope, and tree. 65 participants conceived early intervention as "medical intervention", which encompassed the metaphors of water, magic, check-up, breathing. 20 participants envisioned early intervention as "benefit", which encompassed the metaphors of pillow, miracle, cooking, diagnosis, puppet, and crutch. Considering all of metaphors; first aid (n=14), medicine (n=14), life-saving (n=11), life-saver (10), water (n=7), lifeguard (n=6) and lifebuoy (n=6) were the most develop metaphors.

Discussion and Conclusions

According to results, it was found that the awareness level of pre-service teachers about the concept of early intervention is high. While a few proportion of participant perceive the early intervention concept as medical intervention, the others' developed metaphors under the other categories. The metaphors that composed to medical intervention categories mostly developed by first grade students. This situation might be stem from their academic program because their academic program does not include any course about early intervention in the freshman year. Although none of the participants did not take any course, seminar or education about early intervention; 78% of them have gratifying awareness on the concept. In the light of the findings; education programs can be utilized and courses about early intervention can be added. Additionally, similar researches can be carrying out with teachers. With the help of the government and universities seminars and education about early intervention can be given.

GİRİŞ

İnsanlarda gelişim doğum öncesi dönemden başlayarak bedensel, bilişsel ve sosyal yönden, bireyin yaşamı sonlanıncaya kadar sürekli ilerleme kaydeden ve bu nedenle birikimli bir yapıya sahip olan doğal bir süreçtir (Senemoğlu, 2012). Yaşamın ilk altı yılı, yaşam süreci içerisinde en önemli ve kritik dönemlerinden biridir. Bu dönem bireylerin bedensel, sosyal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerinin en hızlı olduğu dönemdir. İnsanın doğuştan getirdiği potansiyelini geliştirebilmesinde bireyin 0-6 yaş döneminde yaşadığı deneyimler önemli bir yer tutmaktadır (Turaşlı, 2012).

Erken çocukluk döneminde çocukların yaşadıkları deneyimler onların okul yaşantılarını ve hayatlarını etkiler. Çocukların doğumdan okula başladıkları yaşa kadar karşı karşıya kaldıkları bakım, beslenme, duygusal destek ve bilişsel uyarım onların akademik başarılarını etkilediği gibi çocuklarda davranış problemlerine ve/veya başka problemlere de neden olabilir. (National Research Council and Institute of Medicine, 2009). Bireye erken yaşlarda sağlanacak zengin deneyimler sayesinde elde edilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, bireyin ileriki yaşantısını da etkileyecek büyük bir güce sahiptir.

Çocuklara erken yıllarda sunulan fırsatlar onların gelişimini olumlu yönde etkiler. Fakat her çocuk bu fırsatlara sahip olamayabilir. Çevrenin olumsuz koşulları her çocuğun sahip olduğu bilişsel yetkinliği olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle özellikle yaşadıkları çevre nedeniyle korumasız kalan bu çocuklara eğitim vermek toplumun görevidir. Myers'e göre (1992) her çocuğun kendi gerçek potansiyelini gerçekleştirme hakkı vardır. Eğitim temel bir insan hakkı olmakla birlikte her çocuk bu hakka sahiptir (Sözleşme, 1999). Çocukların bu hakkını kabul etmek onların (özellikle riskte olduğu düşünülen çocukların) gelişimine ve eğitimlerine eğilmeye teşvik edilebilir. Bu noktada tüm çocukların nitelikli bir eğitimden eşit bir şekilde faydalanmaları çocukların hayatındaki olumlu etkileri giderek arttırarak, gelecek nesillere de etki etme fırsatı sağlayacaktır (Dünya Bankası Dokümanı, 2010).

Erken çocukluk eğitiminin; çocukların bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimine olumlu etkisinin olduğu bazı şartlar sağlandığında gerçeklik kazanacaktır. Erken çocukluk eğitim kurumlarının kalitesi, eğitimin çocuklara sağladığı olumlu katkının özünü oluşturur. Öğrenme kaynaklarının ulaşılabilir olması, çocuk-çalışan etkileşiminin kaliteli olması, çocuklara sunulan programın niteliği ve çocukların birlikte çalışmasını sağlayacak destekleyici ortamın sağlanması önemlidir. Etkileşim ve süreç kalitesi; çocukların kendilerine uygun etkinlikleri seçebildiği, kendi düşüncelerini rahatlıkla ifade edebildikleri, problem çözmeye cesaretlendirildikleri ve açık uçlu sorularla düşüncelerinin geliştirilmeye çalışıldığı yüksek nitelikteki erken çocukluk eğitim ortamlarında yüksektir (Ishimine & Tayler, 2014).

Erken çocukluk eğitiminin çocukların bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimini olumlu etkilemesi için; eğitim ortamlarının kalitesinin yükseltilmesiyle birlikte çocuk-çalışan etkileşiminin kaliteli olması, öğrenme kaynaklarının ulaşılabilir olması, çocuklara sunulan programın niteliği ve çocukların birlikte çalışmasını sağlayacak destekleyici bir ortamın sağlanması gerekir (Mashburn vd., 2008).

Çocukların bireysel ve grup içindeki ihtiyaçlarına cevap veren çok yönlü ve farklı öğrenme imkânları sağlayan eğitim programlarının önemi yanında öğretmen yeterliliği de eğitim kalitesini ve çocuktan alınan çıktıyı etkiler. Ayrıca öğretmenin çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, sınıf düzenini sağlayabilmesi ve çocuklarla bire bir ilgilenebilmesi için öğretmen çocuk oranının kabul edilebilir bir düzeyde olması gerekir (Ishimine, Tayler & Bennett, 2010).

Etkili bir erken çocukluk eğitiminin anahtarlarından biri de ailelerle iletişim içinde olmaktır. Öğrenmenin hem merkezde hem de evde desteklenmesi, çocuk hakkındaki bilgilerin paylaşılması ve sürekli geri bildirimlerin verilmesi, hem gelişimi olumlu etkiler hem de meydana gelen herhangi bir problem durumunun fark edilmesini kolaylaştırıp ve bu duruma daha erken müdahale edilmesini sağlar (Patrikakou & Anderson, 2005).

Erken müdahale elverişsiz bir durum geliştirme riski olan, gelişimini etkileyen bir durumu olan, okul çağındaki ya da daha küçük çocukların belirlenerek bu durumlarını önleyici çalışmalar yapılması olarak ele alınmaktadır (Károly, Kilburn & Cannon 2005). Erken müdahalede çocuğa yapılandırılmış etkinler yoluyla doğrudan, çevresindeki kişileri geliştirerek dolaylı olarak etkileyerek, çocuğa zayıf olduğu noktalarda ek destek sağlanır. Erken yaşlarda uygulanan

müdahaleler çocuğu gelişimsel olarak destekleyerek onların birikimli faydalar elde etme şansını arttırmaktadır. Erken müdahale programları öncelikli olarak yaşamlarındaki olumsuzluklara karşı savunmasız olduğu kabul edilen erken çocukluk dönemindeki çocuklar üzerine odaklanmaktadır. Müdahale programları bu dönemdeki çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etki yaratma ihtimali bulunan faktörleri dengeleyerek koruyucu bir etki sağlamak, olumsuz etkilere karşı koymak ve sağlıklı gelişimlerini teşvik etmeye tasarlanmaktadır (Karoly vd., 2005).

Erken müdahale programlarının ortaya çıkışının temelini oluşturan gelişim kuramlarından ekolojik kurama göre çevrenin ve çevreyle ilişkisi olan her tabakanın çocuğun gelişiminde önemli bir etkisi vardır. Çocuklar, ailelerinin sosyal statülerinden, finansal kaynaklarından ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesinden etkilenmektedir. Bu da onların gelişimini destekleyici ya da engelleyici bir rol oynamaktadır (Erdiller, 2010). Bu nedenle çevrenin çocuğun sağlıklı olarak gelişebilmesi için düzeltici bir rol oynaması önemlidir. Ekolojik kurama göre çocuğun gelişimine etki eden çeşitli faktörler çocuktan topluma doğru giden iç içe geçmiş katmanlarla anlatılmakta, aile ve çocuk da bu katmanların merkezinde yer almaktadır (Sameroff & Fiese, 2000). Çocuk üzerinde farklı derecelerde etkiye sahip olan ve farklı etmenler içeren bu kuramda mikrosistem, mezosistem, egzosistem ve makrosistem olmak üzere dört katman ele alınmaktadır (Erdiller, 2010). Mikrosistem çocuğun biyolojik ve psikolojik özellikleri üzerinde direkt etkisi olan, çocuğun ve ailenin doğrudan iletişim içerisinde olduğu çevredir. Bu çevrede ev, aile bireyleri, sosyal ve eğitim ortamları ve mahalle ortamı bulunmaktadır. Mezosistem mikrosistemler arasında gerçekleşen karşılıklı ilişkilerden oluşur. Çocuk bakımı ve çocuğun bakımıyla ilgili kişiler arasındaki ilişkiler, aile içindeki imkan ve beklentiler bu sistem içerisinde yer alır. Egzosistem çocuğun ve ailenin gelişiminde dolaylı etkisi bulunana koşulları temsil eder. Makrosistem ise toplumsal yapının kültürüne tanımlayan geniş kurumsal örüntüleri kapsar ve en dıştaki katmanı oluşturur. Dini değerler, yasal ve politik uygulamalar, gelenek ve görenekler, kültürel inançlar, etik ve ahlaki değerler bu sistem içerisinde yer almaktadır.

Erken müdahalenin farklı türleri vardır. İçinde bulunduğu ailevi, sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle risk altında olan, yaşadıkları çevrenin yapısı ve maddi durumları nedeniyle var olan sistemlerden faydalanamayan; kendileri ve aileleri risk altında olan küçük çocuklar için uygulandığında, hatta bu riskleri ortadan kaldırmak amacıyla hamilelik döneminde de başlayabilen müdahaleye önleyici müdahale denir. Buna karşın riskli durum ortaya çıktından sonra yapılan müdahalelere ise iyileştirici müdahale denir. Sosyal ve ekonomik açıdan düşünüldüğünde asıl önemli olan iyileştirici müdahaleye gerek kalmadan, olumsuzluğa sebep olacak durumları ortadan kaldıran koruyucu müdahaledir (Kağıtçıbaşı, Sunar, Bekman & Cemalcılar, 2005). Müdahale programlarında amaç sadece çocuğun gelişimi desteklemek değil çocuğun yakın çevresine de destek olmaktır.

Ailelerin farklı geçmiş yaşantıları olduğundan çok değişkenli risk kavramı erken müdahalede önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte çocuk gelişiminin yapısı dolayısıyla da risk faktörleri sürekli değişkenlik göstermektedir. Bu durum uzmanların doğum öncesi ve doğumda olabilecek risk faktörlerine ek olarak çocuğun yaşamı boyunca karşı karşıya kalabileceği çevresel risk faktörlerinin de dikkate alınmasını gerektirir. Yapılan boylamsal çalışmalar genetik, sağlığa bağlı ya da çocuk istismarı gibi faktörlerin yanında sosyo-ekonomik etkenlerin de gelişimsel riski ortaya çıkartan faktörlerden olduğunu göstermektedir (Erdiller, 2010). Var olan tüm bu etkenlerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi düşünüldüğünde; erken müdahale programları, riskleri belirlemede ve bu risklerin çocuğun hayatındaki uzun süreli etkilerini en aza indirmede en elverişli ve etkili programlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erken müdahale kapsamında asıl istenen biyolojik ve çevresel olumsuzluklar ortaya çıktıktan sonra değil, çıkmadan önce önleyici olarak müdahale programlarının uygulanması ve çocuklara olumlu yönde gelişim imkânı sunulmasıdır. Asıl hedef risk ve koruyucu faktörler arasındaki dengeyi değiştirip koruyucu etkenlerle toplumsal yapıyı güçlendirmektir. Yapılan müdahale programları sadece gelişime odaklı değildir. Bu programlar gelişimle ilgili çocukların gelecekte karşılaşabileceği problemlere yönelik önlem alınması amacıyla oluşturulmakla birlikte çocuğa kötü muamele edilmesi, çocuğun suiistimal edilmesi, uyuşturucu madde kullanımı, suça yönelik davranış sergileme, okulu terk etme, çocuk hamileliği durumlarının da meydana gelmesini engellemeyi amaçlamaktadır (Kartal, 2008). Bu risk faktörleri dikkate alınarak erken müdahale programları oluşturulur. Dezavantaj yaratan risk faktörlerinin erken göstergeleri ise; düşük doğum ağırlığı ile dünyaya

gelmek, sağlık hizmetlerine ulaşmada yetersizlik, fakirlik, çevresel koşulların yetersizliği ve dil gelişimindeki yetersizlik olarak sıralanmaktadır (Karoly vd., 2005).

Erken müdahale programlarının amacı çocukların motor, bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerini destekleyerek onlara en uygun öğrenme deneyimlerini sağlamaktır. Bunun yanında çocuğun yakın çevresini oluşturan anne-babanın ebeveynlik becerilerini ve özgüvenlerini geliştirmektedir. Böylece erken müdahale programları aileye sosyal destek sağlayarak (Kartal, 2008) çocuğun gelişimini desteklemekte ve aile içi bağları güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra erken müdahale programları ile aileye verilen bu desteğin etkisiyle birlikte çocukların bilişsel ve akademik başarıları artmakta, davranışsal ve duygusal yetkinlikleri gelişmektedir. Aynı zamanda bu programlara devam eden çocukların eğitimlerini yarıda bırakmayıp sürdürdükleri ve daha üst seviyede eğitim almaya eğilim gösterdikleri, suç işleme ve ceza alma oranlarının daha az olduğu görülmüştür (RAND, 2005). Ayrıca UNICEF 2014 raporunda erken müdahalenin birçok farklı değişken (beslenme, iyileştirilmiş içme suyu, sağlık, okullaşma, çocuk işçiliği, ergen gebeliği vb.) üzerinde de etkili olduğu belirtilmiştir. Bunların yanı sıra erken müdahale programlarının sosyal davranışlar üzerinde de olumlu etkisi vardır (Domitrovich, Cortes & Greenberg, 2007).

Erken müdahale programlarının yurtdışında ve yurtiçinde örnekleri mevcuttur. Bu programlardan çocukların gelişimlerini etkileyen çevresel risk faktörleri üzerine odaklanan High Scope Perry School Projesi (High Scope Perry School Project), Chicago Çocuk-Aile Merkezi Okul Öncesi Programı (CPC-Chicago Child-Parent Center Preschool Program), Carolina Abecedarian Projesi (Carolina Abecedarian Project) ve Syracuse Aileyi Geliştirmeye Yönelik Araştırma Programı (Syracuse Family Development Research Program) etkili kanıtlanmış erken müdahale programları olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de ise farklı projeler ve eğitim programları bulunmaktadır. Bu projeler ve programlar arasında AÇEV’in yürüttüğü çocuğun gelişimini desteklemek ve ebeveynlerin çeşitli konularda bilgilendirilmesini amaçlayan 0-4 yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı, 5-6 yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı, Baba Destek Programı, Okul Öncesi Veli-Çocuk Programı, Aile ve Çocuk Eğitimi Merkezi Kış Uygulamaları, Yaz Okulları Projesi ve Aile Destek Programları etkili programlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

High Scope Perry School projesi 1960’lı yıllarda uygulanmaya başlanmış ve yaklaşık 30 yıl sürmüştür. Bu programın başlangıçtaki hedef kitlesi sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan üç ve dört yaşlarındaki çocuklar iken daha sonra bu yaş grubu genişletilmiştir. High Scope programı genel olarak çocuklara günlük rutin sunan, onları kendilerini güvende hissettirmeyi amaçlayan, öğrenmeyi destekleyici olacak şekilde düzenlenen çevre elementini içeren bir programdır. Bu program hem büyük hem de küçük grup etkinliklerini içerirken çocukların aktif öğrenmelerini destekleyip onlara problem çözme becerisini kazandırmayı hedeflemiştir. Program çıktılarını bakıldığında bu programa katılan çocukların katılmayanlara oranla daha yüksek akademik başarı gösterdikleri ve öğrenim hayatlarının daha uzun sürdüğü gözlemlenmiştir (Schweinhart,2003). Yine aynı şekilde çevresel risk faktörleri üzerine odaklanan CPC (Chicago Child-Parent Center Preschool Program) sonuçlarına bakıldığında da programa katılanların katılmayanlara oranla daha yüksek okul başarıları gösterdiği, sınıfta kalma ve okulu bırakma oranlarının daha düşük olduğu ve liseden mezun olma oranlarının ise daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Reynolds, Ou & Topitzes, 2004).

0-5 yaş arası risk grubu çocukların bakımının ve eğitiminin sağlandığı Carolina Abecedarian Projesinin sonuçlarına bakıldığında uzun vadeli iyi yönde bulgular görülmektedir. Proje bitiminden on yıl sonra bakıldığında bile risk grubundaki ailelerin çocukları olmalarına rağmen programa katılan ve çocuk bakımı konusunda desteklenen ailelerin çocukların akademik ve bilişsel becerilerinin önemli ölçüde farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Ayrıca erken çocukluk döneminde eğitim alan çocukların kontrol grubundaki çocuklara oranla akademik başarılarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Campbell vd., 2012). Syracuse Aileyi Geliştirmeye Yönelik Araştırma Programı (Syracuse Family Development Research Program) gönüllüler tarafından yürütülen haftalık ev ziyaretlerine dayalı ailelerin doğum öncesi bilgilendirilmesini amaçlayan bir programdır. Hamileliğin üçüncü evresinden başlayarak okul başlayana kadar süren sosyal yardımı da içeren bu program dâhilinde çocuklara anaokulunda tam gün eğitim verilmiştir. Çocuklara farklı yaşlarda (3,4, 5, 6 ve 25) ölçüm yapılarak programın etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır. Programa katılan çocukların katılmayanlara oranla daha az suç işledikleri, programa devam ettikleri 5 yıl boyunca annelerin okulunu bitirme oranlarının kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu, programa devam eden kız

çocuklarının etmeyenlere oranla daha uzun süre eğitimlerine devam ettikleri sonucuna varılmıştır. Kız çocuklarının öğrenimlerine daha uzun süre devam etmesi bulgusu cinsiyete dayalı olumsuzlukların müdahale programları ile azaldığını gösteren bir kanıt olabilir (Lally, 1987).

Etkili bir erken müdahale programı oluşturmak kapsamlı, zor, uzun bir süre gerektiren, maliyetli bir çalışmadır. Fakat erken müdahale programlarının sağlayacağı faydalar göz önüne alındığında yapılan yatırımların ve emeğin boşa çıkmayacağı hatta getireceği kazançların hem çocuğu, hem aileyi hem de toplumu geliştirerek ülkenin ekonomik ve refah düzeyini yükselteceği bir gerçektir. Bu nedenle maliyet-fayda analizleri doğrultusunda en yararlı programın uygulanması gerekmektedir.

Sonuç olarak erken müdahale, gelişimsel yetersizliği olan ya da gelişimi risk altında olduğu fark edilen bebek ve çocukların özel gereksinimlerinin karşılanmasını sağlayan düzenlemeleri içermektedir. Erken müdahale hizmetleri risk durumlarının çocuk ve aile üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltmayı amaçlar.

Erken çocukluk dönemi çocuğun gelişiminde, sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde temel yapı taşlarının atıldığı kritik bir dönem olması nedeniyle çocuğun hayatındaki risk faktörlerinin en erken dönemde fark edilip gerekli hizmetlerin sağlanması açısından önemli olduğu için erken çocukluk döneminde çocuğun hayatında önemli bir rolü olan okul öncesi öğretmenlerinin erken müdahale hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmaları ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algılarının ortaya konmasında metafor tekniğinden yararlanılmıştır. Metaforlar bireyin algısını ortaya koymada güçlü zihinsel araçlardan biri olması nedeniyle tercih edilmiştir. Metafor birbirinden farklı iki olgu arasında bir ilişki kurulmasını sağlayarak bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak verdiği için güçlü bir zihinsel modeldir (Saban, 2008). Temelde, metafor kavramı ile kastedilen, bir kavram, olgu veya olayın başka bir kavram, olgu veya olaya benzetilerek açıklanmasıdır (Oxford vd., 1998). Metaforlar anlamak istediğimiz nesneyi veya olguyu, başka bir anlam alanına ait olan kavramlar ağından başlayarak, yeniden kavramlaştırmamızı, değişik yönlerden görmemizi ve daha önceden gözden kaçan bazı durumları aydınlatabilmemizi sağlar (Taylor, 1984).

Alanyazında erken müdahale kavramına yönelik okul öncesi öğretmen adaylarının algılarını belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacını okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algı düzeyinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi öğretmeni adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar diğer değişkenler (sınıf düzeyi, cinsiyet, mezun oldukları lise türü, daha önce erken müdahale ile ilgili herhangi bir ders, eğitim ya da seminer alma durumları) açısından farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada araştırma sorularına cevap bulabilmek için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan metafor analizinden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalar karmaşık anlamlı yapılar içeren çok sayıda heterojen bilgi yapılarını içerirler. Metafor analizi, bu karmaşıklığı açıkça yapılandırılmış kalıplara indirmek için kullanılan bir analiz yöntemidir (Schmitt, 2005).

Çalışma Grubu

Çalışmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme katılımcıların amaca yönelik seçilen rastlantısal olmayan; araştırmacının örnekleme grubuna ulaşılabilirliğinin gözetildiği örnekleme yöntemidir (Hesse-Biber, 2010). Bu çalışmanın verisi Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programına devam eden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf toplamda 167 öğrenciden toplanmıştır. Ancak geri dönmeyen ve boş olan formların elenmesi sonucu veri analizleri 159 katılımcının verdikleri cevaplar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 45 tane birinci sınıf, 38 tane ikinci sınıf, 35 tane üçüncü sınıf ve 41 tane dördüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin

%91,2'si kız (n:145), %8,8'i erkektir (n:14). Öğrencilerin %52,2'si Anadolu Öğretmen Lisesi (n:83), %22.64'ü Kız Meslek Lisesi (n:36), %19,5'i Anadolu Lisesi (n:31) ve %5,6'sı diğer liselerden (n:9) mezun olmuşlardır. Öğretmen adaylarının okudukları alanla ilgili mesleki bilgileri sınıf düzeyi arttıkça gelişmekte ve değişmektedir. Çalışma grubunun demografik özelliklerinde de görüldüğü gibi okul öncesi öğretmenliği lisans programını tercih edenlerin büyük bir çoğunluğu Anadolu Öğretmen Lisesi ve Kız Meslek Lisesi mezunlarıdır. Bu nedenle birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan bilgi düzeyindeki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak amacıyla çalışma grubuna tüm sınıflara devam eden öğretmen adayları alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların hiçbiri erken müdahale ile ilgili herhangi bir ders, eğitim ya da seminer almamıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarına İlişkin Demografik Bilgiler

		Kız	Erkek
Sınıf	1. Sınıf	40	5
	2. Sınıf	36	2
	3. Sınıf	31	4
	4. Sınıf	38	3
Lise Türü	Anadolu Öğretmen Lisesi	73	10
	Kız Meslek Lisesi	36	0
	Anadolu Lisesi	29	2
	Diğer	7	2
Erken Müdahale Dersi/Eğitimi/Semineri Alma Durumu	Evet	0	0
	Hayır	145	14

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algılarını belirlemek için araştırmacılar tarafından bir form oluşturulmuştur. Formun birinci bölümünde katılımcıların demografik bilgileri ile ilgili maddeler yer alırken, ikinci bölümünde ise katılımcılardan “Erken müdahale gibidir çünkü” cümlesini tamamlamaları istenmiştir.

Verilerin Toplanması

Okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin algıları “Erken müdahale gibidir çünkü” cümlesini tamamlamalarıyla elde edilmiştir. Erken müdahale kavramına ilişkin metafor geliştirebilmeleri için “gibi” kelimesi, metafora yüklenen anlamı ortaya çıkartmak için ise “çünkü” ifadesi kullanılmıştır.

Veriler, 2013-2014 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği lisans öğrencilerinden toplanmıştır. Öğrencilere ulaşıp, metafor çalışmasının amacı açıklanmış ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Daha sonra gönüllü olan 167 öğrenciye araştırma formu dağıtılmıştır.

Verilerin Analizi

Okul öncesi öğretmen adaylarının belirttikleri metaforları analiz etmek için ilk önce her bir katılımcının tamamladığı cümle incelenmiş ve metaforlar kodlanmıştır. Bu işlem sırasında 167 form incelemeye alınmıştır. “Erken müdahale gibidir çünkü” cümlesinin ilk boşluğunu ya da ikinci boşluğunu boş bırakan 8 katılımcının formları elenmiştir. Toplamda 159 katılımcıdan 77 farklı metafor elde edilmiştir. İkinci olarak okul öncesi öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar, açıklamaları dikkate alınarak dört kategoriye ayrılmıştır. Geliştirilen metaforlara ilişkin kategoriler; “kurtarıcı”, “önleyici”, “tıbbi müdahale” ve “fayda” şeklindedir. Güvenirliği sağlamak için veriler iki farklı araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır ve sonrasında yapılan eşleştirmeler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma gözlemciler arası güvenilirlik katsayısının hesaplanmasıyla yapılmıştır. Gözlemciler arası güvenilirlik yüzdesini hesaplamak için; “Gözlemciler arası güvenilirlik yüzdesi=(Görüş birliği sağlanan metaforların sayısı/Görüş birliği sağlanan metaforların sayısı+Görüş ayrılığı olan metaforların sayısı)x100” formülü kullanılmıştır. Her kategori için ayrı ayrı gözlemciler

arası güvenilirlik yüzdeleri hesaplanmıştır. Yukarıdaki formül kullanılarak yapılan hesapların sonuçlarına göre; kurtarıcı kavramsal kategorisi için %93; önleyici kavramsal kategorisi için %90; tıbbi müdahale kavramsal kategorisi için %91 ve fayda kavramsal kategorisi için %94 olarak bulunmuştur. Kavramsal kategorilerin güvenilirlik yüzdelerinin ortalamasının alınmasıyla hesaplanan genel güvenilirlik yüzdesi ise %92 olarak bulunmuştur. Buna göre araştırmanın gözlemciler arası güvenilirlik ölçütü olarak belirlenen %80 güvenilirlik katsayısının (Wolery ve diğ., 1988: Akt. Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997) üzerinde olduğu görülmektedir. Bu aşamanın ardından üretilen metaforlar ve oluşturulan kategoriler birbirleriyle ilişkilerini gösterecek şekilde tablolaştırılmıştır. Aynı metafor birden fazla katılımcı tarafından belirtilmişse tabloda metafordan sonra parantez içinde belirtilmiştir. Son olarak üretilen metaforlar, metaforların oluşturduğu temalar, alan yazındaki veriler de dikkate alınarak yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar hakkında bilgi verilmiştir. Metaforlardan oluşturulan kavramsal kategoriler ve bu kategorilerin özellikleri, katılımcıların metafor örnekleriyle desteklenerek açıklanmıştır.

Okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına ilişkin oluşturdukları metaforların oluşturulan kavramsal kategoriler altındaki dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar dört kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Geliştirilen metaforlara ilişkin kategoriler; “kurtarıcı”, “önleyici”, “tıbbi müdahale” ve “fayda” şeklindedir. Kurtarıcı kavramsal kategorisi için 42 katılımcı 24 farklı metafor; önleyici kavramsal kategorisi için 32 katılımcı 26 farklı metafor; tıbbi müdahale kavramsal kategorisi için 65 katılımcı 17 farklı metafor ve fayda kavramsal kategorisi için 20 katılımcı 10 farklı metafor geliştirmiştir. Erken müdahale kavramına ilişkin oluşturulan kavramsal kategoriler bütün olarak düşünüldüğünde, en çok geliştirilen metaforlar; ilkyardım (n=14), ilaç (n=14), hayat kurtarma (n=11), hayat kurtaran (n=10), su (n=7), cankurtaran (n=6) ve can simididir (n=6). Bu kavramsal kategoriler ayrı ayrı düşünüldüğünde her kategori için en çok geliştirilen metaforlar kurtarıcı kategorisi için hayat kurtaran (n=10), önleyici kategorisi için yaşam (n=4), tıbbi müdahale kategorisi için ilkyardım (n=14), fayda kategorisi için cankurtarandır (n=6) (Tablo 2).

Tablo 2. Erken müdahale kavramı hakkında üretilen metaforlardan oluşturulan kavramsal kategoriler

Kavramsal Kategoriler	Metaforun Kaynağı					Metaforlar	f
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	Toplam		
Kurtarıcı	9	10	9	14	42	hayat kurtaran (10), hayat (4), hayata yeniden dönüş (3), yeni yaşam (3), anne (2), sevgi (2), anne sütü, bir binanın temeli, jet uçağı, kahraman, yeni doğuş, elektro şok aleti, iyileşmenin en önemli boyutu, panzehir, doktor, mumu yeniden yakmak, ağacın yaşken eğilmesi, güneş, hava yastığı, karda açık bir yol, risk kontrolü, Superman, şemsiye, göbek bağı	24
Önleyici	5	6	9	12	32	yaşam (4), yeniden doğmak (3), trafik lambası (2), yeniden doğum, aşı, bir evin temeli, çiftçi, gömleğin ilk düğmesi, kıvılcım, kilit, oksijen, inşaat, okul öncesi eğitim, kardeş, umut, trafik polisi, refleks, erken eğitim, keşfetmek, ağaç, alarm, tarım yapmak, ırmak, geliştirici, uyarı levhası, meyve	26
Tıbbi Müdahale	24	18	11	12	65	ilkyardım (14), ilaç (14), hayat kurtarma (11), su (7), kurtarıcı (5), yeni bir can (3), ambulans, hayat suyu, can suyu, zamanında verilen su, küçük bir sihir, checkup, nefes almak, araf, akut, çölde bir vaha, kurtarmak	17
Fayda	7	4	6	3	20	cankurtaran (6), can simidi (6), yastık, mucize, hayatın temeli, teşhis, yemek yapmak, koltuk değneğı, kukla, lokomotif	10
Toplam	45	38	35	41	159		77

Okul öncesi öğretmen adaylarının “erken müdahale” kavramına dair geliştirdikleri metaforlara ilişkin kavramsal kategorilerden biri “kurtarıcı”dır. Kurtarıcı kavramsal kategorisi oluşturulan metaforlar analiz edilerek kategorinin varsayımlarına bakıldığında okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahaleyi; bireyin büyümesi ve gelişimi hakkında risk arz eden durumlar ortaya çıktıktan sonra bu risklerin bireyin hayatındaki uzun süreli etkisini en aza indirmede elverişli ve etkili bir program olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu kavramsal kategoriye ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının geliştirdiği metaforlara dair örnek ifadeler şu şekildedir:

“Erken müdahale ilaç gibidir çünkü çocukların gelişiminin olumlu bir şekilde ilerlemesini sağlar. Hatalar oluşunca ilerlemeden önlenmiş olur.” (ikinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale kahraman gibidir çünkü insanlara yardım eder ve hayat kurtarır. Tıpkı bir kahraman gibi insanlar zor duruma düştüğünde onların yardımına koşar.” (birinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale anne sütü gibidir çünkü anne sütü bebeğin gereksinim duyduğu ilk besin kaynağı olduğuna göre erken müdahale de yardıma muhtaç zor durumda olan kişinin ihtiyaç duyduğu ilk şeydir.” (birinci sınıf öğrencisi)

Okul öncesi öğretmen adaylarının “erken müdahale” kavramına dair geliştirdikleri metaforlara ilişkin kavramsal kategorilerden bir diğeri ise “önleyici”dir. Önleyici kavramsal kategorisi oluşturulan metaforlar analiz edilerek kategorinin varsayımlarına bakıldığında okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahaleyi; yaşamın ilk yıllarından itibaren bireylere sunulan yüksek kalitede hizmetlerle ileride oluşabilecek herhangi bir olumsuz riskin ortadan kaldırılması ve birey ile ailesine gerekli desteğin problem ortaya çıkmadan önce sağlanmasında elverişli ve etkili bir program olarak gördükleri anlaşılmıştır. Bu kavramsal kategoriye ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının geliştirdiği metaforlara dair örnek ifadeler şu şekildedir:

“Erken müdahale trafik lambası gibidir çünkü olay olmadan önce olayın oluşmasını engellemeyi amaçlar. Trafik lambası kaza olmasını önlemeye çalışır, can ve mal güvenliğini sağlar. Erken müdahale riskleri oluşmadan önce önler.” (üçüncü sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale alarm gibidir, çünkü bir olayla karşılaşmadan önce alınan tedbir olayın olmasını engelleyebilir. Alarm bir nevi hırsızlık olayına karşı erken müdahaledir.” (dördüncü sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale çiftçi gibidir, çünkü tarlaya ekilen bir sebze tek başına yeterli olgunluğa ve kaliteli bir sebze dönüşemeyebilir. Oysa çiftçinin müdahalesiyle çok daha iyi bir sebze yetişebilir.” (üçüncü sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale trafik polisi gibidir, çünkü trafik polisi yolda sürücülere gerekli denetimler yaparak kişilerin can ve mal güvenliğini korur. Erken müdahale de bu şekilde bir olay olmadan önce gerekli önlemlerin alınmasını sağlar” (ikinci sınıf öğrencisi)

Okul öncesi öğretmen adaylarının “erken müdahale” kavramına dair geliştirdikleri metaforlara ilişkin kavramsal kategorilerden bir diğeri ise “tıbbi müdahale”dir. Tıbbi müdahale kavramsal kategorisi oluşturulan metaforlar analiz edilerek kategorinin varsayımlarına bakıldığında okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahaleyi; bireyin sağlığını koruma amacı olan, vücut bütünlüğüne yönelik bireye yapılan uygulamalar ve hastanın hızlı bir şekilde tıbbi müdahaleye gereksinim duyduğu ve acilen tıbbi müdahale bulunmadığı takdirde; ölüm, bedeni ya da ruhsal bakımdan geçici ya da kalıcı zararlar ile karşılaşma ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda yapılan müdahale türü olarak algılamışlardır. Bu kavramsal kategoriye ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının geliştirdiği metaforlara dair örnek ifadeler şu şekildedir:

“Erken müdahale ambulans gibidir çünkü ambulans ilk müdahaleler yapılır, hastaneye varmadan olabildiğince erken teşhis, tedavi, durumu stabil tutma çalışmaları yapılır.” (birinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale kurtarıcı gibidir çünkü kaza geçiren birine erken müdahale yapılırsa ölüm riski en aza iner.” (birinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale hayat kurtarma gibidir çünkü bir hastalık ilerlemeden hastalığı teşhis ettiğimizde erken müdahale ederek hayat kurtarabiliriz.” (birinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale su gibidir çünkü su insana hayat verir. Su nasıl insana hayat veriyorsa, erken müdahale de yaralıya hayat verir.” (birinci sınıf öğrencisi)

Okul öncesi öğretmen adaylarının “erken müdahale” kavramına dair geliştirdikleri metaforlara ilişkin kavramsal kategorilerden bir diğeri ise “fayda” kategorisidir. Fayda kavramsal kategorisi oluşturulan metaforlar analiz edilerek kategorinin varsayımlarına bakıldığında okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahaleyi; bireyin gelişimine olumsuz yönde etkileyecek riskler ortaya çıkmadan önce ya da çıktıktan sonra yapılan, zamandan bağımsız her türlü erken müdahale hizmetinin bireyin yararına yönelik olan hizmetler olarak algıladıkları görülmektedir. Bu kavramsal kategoriye ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının geliştirdiği metaforlara dair örnek ifadeler şu şekildedir:

“Erken müdahale mucize gibidir çünkü erken müdahale sayesinde çocuk birçok yönden geliştirilebileceği gibi gelişimsel olarak da en üst seviyeye ulaşır.” (birinci sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale teşhis gibidir çünkü çocuğun bütün hayatını etkisi altına alacak olan riskler kontrol altına alınmış olur. Böylece çocuk toplumun bir bireyi olmakta geç kalmamış olur.” (üçüncü sınıf öğrencisi)

“Erken müdahale hayatın temeli gibidir çünkü geçmişten destekle geleceğe hazırlayıcı bir güçtür. Bireyin toplumla uyum gücünü artırıp hayata karşı sağlam ve nitelikli bir köprü kurmasını sağlar. Onun tüm gelişim alanlarını geliştirerek onu yaşama hazırlar.” (ikinci sınıf öğrencisi)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Okul öncesi öğretmen adaylarının, erken müdahale kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında metaforlar aracılığıyla okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavram algıları hakkında kapsamlı bilgiler sunulmuştur. Elde edilen bulgular incelendiğinde genel olarak öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına yönelik belli bir bilgi düzeyine sahip oldukları görülmektedir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunluğunun tıbbi müdahale kavramsal kategorisine yönelik metaforlar geliştirdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunluğunun erken müdahaleyi bir ilkyardım hizmeti olarak algıladıkları görülmektedir. Erken müdahale kavramını ilkyardım hizmeti olarak algılayan okul öncesi öğretmen adaylarının ise büyük bir kısmı lisans öğrenimlerinin ilk yıllarındadırlar. Bu bulgu birinci sınıf öğrencilerinin erken müdahale kavramına ilişkin farkındalık düzeylerinin üst sınıflara oranla daha az olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir. Bunun nedeni olarak okul öncesi lisans eğitimine yeni başlamış olmaları ve erken müdahale kavramına yönelik farkındalık düzeylerini etkileyecek öğrenme süreçlerini yaşamamaları gösterilebilir. Bununla birlikte okul öncesi öğretmen adaylarının çoğunluğunun erken müdahaleyi bir ilkyardım hizmeti olarak algılamasında; katılımcıların hiçbirinin erken müdahale dersi/eğitimi/semineri almamış olmaları da etkili olabileceği düşünülebilir.

Kurtarıcı ve önleyici kavramsal kategorisi için geliştirilen metaforların kaynağı incelendiğinde; bu kavramsal kategoriler için özellikle dördüncü sınıf öğrencilerin daha çok metafor geliştirdikleri görülürken, birinci sınıf öğrencilerinin bu kategoriler için daha az sayıda metafor geliştirdikleri görülmektedir. Birinci sınıfa devam eden katılımcılar dışındaki diğer katılımcı öğrencilerin lisans eğitimleri boyunca aldıkları diğer lisans derslerinin erken müdahale kavramına yönelik bilgi düzeylerini etkileyeceği düşüncesi araştırmanın bu bulgusunu desteklemektedir.

Araştırma bulguları okul öncesi öğretmen adaylarının erken müdahale kavramına yönelik algılarını ortaya koymak açısından önemlidir. Fakat araştırma bulguları yalnızca bir üniversitenin okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan 159 öğrenciden alınan verilerle sınırlıdır. Bu doğrultuda benzer araştırma daha geniş ve heterojen bir örneklem grubu üzerinde, farklı değişkenlerinde de dâhil edilmesiyle birlikte tekrardan çalışılabilir. Bununla birlikte benzer araştırma öğretmenler üzerinde de yapılarak öğretmenlerin erken müdahale kavramına ilişkin algıları öğrenilip farkındalık düzeyleri belirlenebilir. İleride yapılacak olan çalışmalarda odak grup görüşmesi veya birebir görüşmeler yapılarak daha detaylı veriler elde edilebilir. Ayrıca okul öncesi öğretmen adaylarına verilen lisans eğitim programındaki derslerde erken müdahaleye yönelik içerikler eklenebilir ya da erken müdahale programlarını konu alan başlı başına ayrı bir ders öğretim programına eklenebilir. Böylece erken müdahaleye yönelik algı düzeyi düşük olan okul öncesi öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri daha üst bir düzeye çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Campbell, F. A., Pungello, E. P., Burchinal, M., Kainz, K., Pan, Y., Wasik, B. H., ... & Ramey, C. T. (2012). Adult outcomes as a function of an early childhood educational program: an Abecedarian Project follow-up. *Developmental psychology*, 48(4), 1033.
- Domitrovich, C. E., Cortes, R. C., & Greenberg, M. T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trial of the preschool "PATHS" curriculum. *The Journal of primary prevention*, 28(2), 67-91.
- Dünya Bankası Dokümanı, (2010). Türkiye: Gelecek Nesiller İçin Fırsatların Çoğaltılması. Yaşam fırsatları (Rapor No: 48627-TR), [Online]: Retrieved on, 06.01.2015
- Erdiller, Z., (2010). Sosyo ekonomik olarak risk altında bulunan çocuklara yönelik erken müdahale programları ve akademik başarı ilişkisi, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 2010. 72-78

- Hesse-Biber, S. N. (2010). *Mixed methods research: Merging theory with practice*. Guilford Press.
- Ishimine, K., & Tayler, C. (2014). Assessing quality in early childhood education and care. *European Journal of Education*, 49(2), 272-290.
- Ishimine, K., Tayler, C., & Bennett, J. (2010). Quality and early childhood education and care: A policy initiative for the 21st century. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 4(2), 67-80.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., Bekman, S. & Cemalcılar, Z. (2005). Erken müdahalenin erişkinlikte süren etkileri: Erken Destek Projesi'nin ikinci takip araştırmasının ön bulguları. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Karoly, L. A., Kilburn, M. R. & Cannon, J. S. (2005). *Early childhood intervention: Proven results, future promise*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Kartal, H. (2008). Çocuk ve aileyi desteklemeye yönelik ev ziyaretlerine dayalı erken müdahale programları ve programların etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41 (1), 1-28.
- Kırcaali-İftar, G. & Tekin, E., (1997). *Tek Denekli Araştırma Teknikleri*. (1. Basım) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Lally, J. R. (1987). *The Syracuse University Family Development Research Program: Long-Range Impact of an Early Intervention with Low-Income Children and Their Families*.
- Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O. A., Bryant, D., ... & Howes, C. (2008). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child development*, 79(3), 732-749.
- Myers, R. (1992). *The twelve who survive*. London: Routledge.
- National Research Council and Institute of Medicine. (2009). *Strengthening benefit-cost analysis for early childhood interventions*, Workshop Summary. Committee on Strengthening Benefit-Cost Methodology for the Evaluation of Early Childhood Interventions. Beatty, A. (Rapp). Board on Children, Youth, and Families, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: National Academy Press.
- Oxford, R. L., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R. Z., Saleh, A., & Longhini, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*, 26, 3-50.
- Patrikakou, E. N., & Anderson, A. R. (Eds.). (2005). *School-family partnerships for children's success*. Teachers College Press.
- RAND (2005). Proven benefits of early childhood interventions. 27 Kasım 2013 tarihinde http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/2005/RAND_RB9145.pdf adresinden alınmıştır.
- Reynolds, A. J., Ou, S. R., & Topitzes, J. W. (2004). Paths of effects of early childhood intervention on educational attainment and delinquency: A confirmatory analysis of the Chicago Child-Parent Centers. *Child development*, 75(5), 1299-1328.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Sameroff, A. J., & Fiese, B. H. (2000). Transactional regulation: The developmental ecology of early intervention. *Handbook of early childhood intervention*, 2, 135-159.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The qualitative report*, 10(2), 358-394.
- Schweinhart, L. J. (2003). *Benefits, Costs, and Explanation of the High/Scope Perry Preschool Program*.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. (21. Baskı). Ankara: PegemAkademi.
- Sözleşme, B. M. Ç. H. D. (1999). *Ulusal İlk Rapor*. Ankara-1999.
- Taylor, W., Ed. (1984). *Metaphors of Education*. London: Heinemann
- Turaşlı, N. K. (2012). Okul öncesi eğitiminin tanımı, kapsamı ve önemi. İçinde G. Haktanır (Editör), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Unicef, (2014). The state of the world's children 2014 in numbers. Every child counts. 11 Aralık 2016 tarihinde <https://www.unicef.org/sowc2014/numbers/> adresinden alınmıştır